

Тема уроку: Японія у II половині ХХ-
на початку ХХІ ст.

План уроку:

- 1. Становище Японії після завершення Другої світової війни.
- 2. Повоєнне реформування держави. Хірохіто.
- 3. Джерела та наслідки економічного піднесення.
- 4. Внутрішньо- та зовнішньополітичні пріоритети.

1. Становище Японії після завершення Другої світової війни.

- 6 серпня 1945 р. –бомбардування японського міста Хіросіми, 9 серпня – Нагасакі. Американська авіація застосувала ядерну зброю.

військової необхідності у атомному бомбардуванні не було. Загальна кількість загиблих від 90 до 166 тис. Хіросімі, від 60 до 80 тис.

осіб у Нагасакі.

2 вересня 1945 р. Японія підписала акт про капітуляцію. Друга світова війна завершилася.

- Після закінчення війни Японію окупували американські війська. Верховна влада в країні перейшла до американської окупаційної армії, яку очолював генерал Дуглас Макартур.

1. Становище Японії після завершення Другої світової війни.

- Японія вийшла з війни зі зруйнованою промисловістю, зuboжілим сільським господарством і практично не маючи запасів паливно-сировинних ресурсів (за винятком кам'яного вугілля), та вже наприкінці 1960-х років посіла друге місце в капіталістичному світі за обсягом промислового виробництва, а на початку 1970-х років — і за обсягом ВВП. Протягом 1955-1973 рр. темпи зростання японської економіки були найвищими у світі — **майже 11 % на рік**. Це явище отримало назву **японського «економічного дива»**.
- 3 травня 1947 р., впроваджена конституція: Японія стала конституційною монархією. За новою конституцією влада імператора мала декларативний характер — її обмежили статусом «символа держави та

єдності нації».

1 січня 1947 р. імператор Хірохіто особисто зрікся ідеї про «божественне» походження імператора (цю промову назвали «декларацією людини» – «нінген сенген»).

Імператор Хірохіто

2. Повоєнні реформи:

- 1. Аграрна реформа 1946-1949 рр. (у Японії було ліквідовано поміщицьке землеволодіння. Держава викупила в багатіїв і продала селянам 80 % усіх сільськогосподарських угідь. Отже, збільшився внутрішній ринок Японії. Крім того, серйозної структурної перебудови зазнала вся економічна система країни).
- 2. Реформа податкової системи.
- 3. Реформа системи освіти (заборонено вивчення основ синтоїзму як державної релігії, яка обожнює імператора. Наголос зроблено на предмети природничо-математичного циклу, які мали підготувати учнів до вступу в технічні університети).
- 4. 9-та стаття конституції забороняла Японії вирішувати міжнародні суперечки військовим шляхом. Армія скорочувалася до 200 тис. Військові витрати не перевищували 1% ВВП країни.
- 5. Ліквідовані традиційні японські монополії - дзайбацу. Промислові підприємства створювалися за західним зразком, могли конкурувати між собою.

3. Джерела та наслідки економічного піднесення.

- 1. Важливу роль у повоєнній відбудові японської промисловості відіграли **щедрі доларові «ін'єкції» США**, які під час війни в Кореї (1950- 1953), а потім у В'єтнамі (1964- 1973) використовували потужності японських підприємств і допомагали будувати нові.
- 2. У 1960 р. правлячою ліберально-демократичною партією був запропонований план подвоєння національного прибутку («план Ідзангі»), розрахований на 10 років. Згідно з ним, Японія мала посісти провідні місця у світі в кількох галузях промисловості, значно підвищити **якість** своїх товарів, налагодити їх випуск у такій кількості, що дасть змогу отримувати великі прибутки за рахунок експорту.
- 3. Щоб реалізувати план, його ініціатори різко **знизили податки та ставки** банківського кредиту. Завдяки цьому зросла ділова активність підприємців, які охоче розширювали виробництво, прискорюючи в такий спосіб здійснення **японського «економічного дива»**.

3. Джерела та наслідки економічного піднесення.

- 4. **Інтенсифікація праці** в сільському господарстві вивільняла робочі руки, необхідні для реалізації плану в промисловості, що сприяло швидким економічним перетворенням у країні.
- 5. Крім того, японці успішно використовували зарубіжні досягнення в найсучасніших галузях індустрії. Закуповуючи **патенти й ліцензії** на наукові відкриття й оригінальні технології, вони вміло пристосовували їх до своїх можливостей, отримуючи величезні прибутки.
- 6. Упродовж повоєнних років японські робітники працювали більше та значно інтенсивніше, аніж у багатьох інших країнах, за досить **скромну винагороду**. Лише наприкінці 1980-х років заробітна плата японців досягла рівня розвинених країн (19,5 доларів за годину в 1988 р.).
- 7. **Працелюбність і дисциплінованість** стали традиційними в японському суспільстві, де мірилом людської гідності є не багатство, а **сумлінне ставлення до праці та навчання**.

3. Джерела та наслідки економічного піднесення

- 8. Японію вирізняє **висока ефективність державного регулювання** економічного розвитку, високий ступінь **координації** зусиль між державою та приватним бізнесом на стадії вироблення принципових рішень з економічних питань, що полегшує їх практичну реалізацію.
- 9. Швидкі темпи промислового розвитку змусили японців переглянути зовнішньоекономічний курс. До середини 1960-х років японський уряд здійснював політику обмеження доступу іноземних товарів на внутрішній ринок і сприяння національній буржуазії у вивезенні товарів (**протекціоністська політика**).
- 10. Однак це викликало зворотні дії інших країн. Тому починаючи з 1964 р. японський уряд розпочав **лібералізацію зовнішньої торгівлі**. Активна участь у міжнародній торгівлі відразу дала добрі наслідки. **Дешеві японські товари заповнили світовий ринок. За лічені роки в декілька разів збільшилися золоті та валютні резерви країни.** Японські бізнесмени почали фінансувати промисловість в інших країнах. Особливо активно вкладалися кошти у видобування сировини, щоб забезпечити нею японську промисловість.

4. Внутрішньо- та зовнішньополітичні пріоритети.

- Культурологи порівнюють японський національний характер з очеретиною, яка згинається під поривами вітру, зливи, бурі, а потім випрямляється. Японський народ протягом століть переживав і нині переживає стихійні лиха: руйнівні землетруси, повені, цунамі тощо. Він навчився терпляче долати перешкоди, труднощі лише загартовували волю людей. Усі ці риси національного характеру — мужність, терпіння, гнучкість — яскраво проявилися в останні десятиріччя.
- Умови розвитку японської економіки в 1970-і роки докорінно змінилися. Зміни були започатковані кроками американського уряду щодо захисту долара («два шоківі удари Ніксона»), Японія змушена була піти на різке підвищення курсу єни, перейти до її «плавання». Конкурентоспроможність японських товарів на зовнішніх ринках значно знизилася. У середині 1970-х років розпочалася енергетична криза, спричинена підвищенням ціни на нафту майже в 5 разів. «Нафтовий шок» став поштовхом до економічної кризи, яка охопила більшість розвинених держав. Зниження промислового виробництва в Японії в ті роки дорівнювало 19,3 %, тоді як у США - 13,5 %, ФРН - 11,2 %.

4. Внутрішньо- та зовнішньополітичні пріоритети.

Наслідком кризи стало розроблення нової стратегії розвитку японської економіки. Ставку було зроблено на **енерго- та матеріалозбережні технології**. У ці роки розпочалося широке застосування електронно-управлінських засобів у промисловості та сфері послуг. **Технотроніка, мехатроніка, інформатизація** почали визначати практичну діяльність корпорацій. Ці поняття означали першочергове виготовлення та застосування роботів-маніпуляторів, верстатів із числовим програмним управлінням, розвиток інформаційної індустрії.

Електронні фірми Японії, що випускають мікропроцесори, контролюють 60-90 % світового ринку окремих їх видів. Від середини 1980-х років Японія потіснила США з позицій провідного виробника найсучасніших інтегральних схем, різних видів лазерів, оптичних волокон тощо.

4. Внутрішньо- та зовнішньополітичні пріоритети.

Перебудова структури економіки в 1990-і роки проходила також у напрямі зростання ролі **інформаційних технологій** та реалізації концепції побудови в країні суспільства, головним пріоритетом якого будуть нові знання й інформація. Японія стала світовим лідером у розвитку галузей, що пов'язані з новітніми технологіями виробництва, використанням передових досягнень науки.

Безумовно, японська економіка має свої слабкі місця, зокрема це значний державний борг, високі податки (податок з доходу становить 65 % і є найвищим у світі), значне державне втручання в економічні процеси. Однак вона має найважливішу перевагу: уміє швидко адаптуватися до умов, що змінюються. Ця обставина неодноразово допомагала країні долати труднощі як в попередні роки, так і після руйнівного землетрусу навесні 2011 р., що призвів до катастрофи на атомній електростанції «Фукусіма».

4. Внутрішньо- та зовнішньополітичні пріоритети

- Японія є унітарною демократичною національною державою з парламентською конституційною монархією. Її основний закон — Конституція 1947 року, ухвалено під тиском США після поразки країни в Другій світовій війні. Він базується на недоторканності прав людини, принципах пацифізму та визнанні японської нації носієм державного суверенітету^[13]. За Конституцією влада в Японії поділяється на три гілки — законодавчу, виконавчу і судову. Першу представлено Парламентом, другу — Кабінетом міністрів і місцевими органами виконавчої влади, третю — Верховним і регіональними судами. Місцеві громади різних рівнів мають широкі права самоврядування. Основний закон передбачає відмову Японії від війни як засобу вирішення міжнародних проблем та відсутність інституту збройних сил^[13].
- Формальним головою держави є Імператор Японії, символ державності і національної єдності. Він позбавлений права керувати країною й виконує лише церемоніальні функції^[13]. Чинним Імператором країни є Його Величність Імператор Нарухіто (онук Хірохіто). Фактичним головою держави виступає прем'єр-міністр, голова Кабінету міністрів.
- Правлячою партією з липня 2019 р. є Ліберально-демократична партія на чолі з Сіндзо Абе.

4. Внутрішньо- та зовнішньополітичні пріоритети

Японія посідає 10-е місце у світі за чисельністю населення, яке становить близько 127 мільйонів осіб. Столиця країни, Токіо, нараховує понад 8 мільйонів мешканців.

На зовнішньополітичній арені Японія прагне налагоджувати рівноправні та взаємовигідні відносини з усіма країнами світу. Її головним стратегічним партнером упродовж усіх повоєнних років залишаються США. Має певні територіальні претензії до Росії, Китаю та Південної Кореї.

Підсумки:

- Незважаючи на поразку у Другій світовій війні та ядерне бомбардування, від якого протягом десятиліть продовжували гинути люди через радіаційне ураження, Японія у II половині XX століття стала однією з найрозвинутіших країн світу.
- Японія є третьою за величиною економічною державою світу. Вона посідає 6-е місце за обсягами імпорту та експорту товарів і є членом «Великої сімки».
- Питання для самоконтролю:
 - а) Назвіть основні джерела і наслідки японського «економічного дива».
 - б) як ви розумієте вислів: «У 1960-і роки Японія була майстернею світу, а в 1980-і перетворилася на конструкторське бюро світу»?

Д/З ст. 83-87 підручника Т. Ладиченко «Всесвітня історія» 11 клас.

https://www.youtube.com/watch?v=5_WLetHs5pI

<https://www.youtube.com/watch?v=l4e9W9qj-qo>